

Arkadiusz Domaszek, *Dobra doczesne Kościoła. Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa 2016, ss. 322.

Zagadnienie dóbr doczesnych Kościoła katolickiego w Polsce ciągle wzbudza duże zainteresowanie, o czym świadczy choćby liczba poświęconych mu publikacji internetowych. Nierzadko jednak przekazywane w nich informacje nie są prawdziwe, lecz pochodzą z różnych mitów krążących na ten temat. Z tego względu każde opracowanie przybliżające tę problematykę jest bardzo pożądane, zwłaszcza że takich dzieł nie ma zbyt dużo. Jeśli jakieś się pojawiają, zajmują się najczęściej jedną wybraną kwestią – przykładem monografia Lucjana Świto *Alienacja majątku kościelnego w diecezjach rzymskokatolickich w Polsce*, Olsztyn 2010, czy Małgorzaty Tomkiewicz, *Obrót majątkiem Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce*, Olsztyn 2013. Brakuje także aktualnych komentarzy do norm Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku regulujących rzeczowość dóbr doczesnych Kościoła (tu warto wspomnieć podręcznik Pawła Kalety *Kościelne prawo majątkowe*, Lublin 2014). Komentarz ks. Arkadiusza Domaszka do piątej księgi Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku *Dobra doczesne Kościoła* w jakimś stopniu wypełnia więc tę lukę.

Prezentowaną publikację rozpoczyna spis treści (s. 5–7) i wykaz skrótów (s. 9). Po nich następuje wstęp (s. 11–14), w którym Autor akcentuje potrzebę wykorzystania szeroko pojętych dóbr doczesnych w misji Kościoła, co znalazło swój wyraz także w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku, który poświęcił tym kwestiom całą piątą księgę. Nadto ks. Domaszek podkreśla, że opracowanie to jest adresowane szczególnie do studentów prawa kanonicznego, czyli jest swego rodzaju podręcznikiem do omawianej księgi kodeksowej. We wstępie znajdujemy również ważniejsze źródła i dzieła dotyczące majątkowego prawa kościelnego, na których została oparta publikacja. Autor krótko sygnalizuje także treść poszczególnych rozdziałów.

Badana materia została podzielona na sześć rozdziałów. Przyjęte kryterium podziału jest bardzo logiczne, podyktowane w dużej mierze układem

piątej księgi Kodeksu. Rozdział pierwszy (s. 15–65), zatytułowany *Zagadnienia wprowadzające*, stanowi jakby fundament treściowy studium. Dobra doczesne ukazane zostały w świetle Starego i Nowego Testamentu; następnie mamy rys historyczny tego zagadnienia aż po Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku, reformę prawa majątkowego od Soboru Watykańskiego II do Kodeksu Kościoła łacińskiego i Kodeksu kanonów Kościołów wschodnich, a także czynniki, które należy uwzględniać przy interpretacji aktualnie obowiązującego prawa o dobrach doczesnych Kościoła. Następny rozdział (s. 67–87), *Założenia podstawowe księgi V (kann. 1254–1258)*, zawiera informacje, bez których trudno byłoby dobrze zrozumieć normy prawne dotyczące dóbr doczesnych Kościoła. Autor opisał tutaj prawo Kościoła do posiadania dóbr, ich cel, zdolność majątkową kościelnych osób prawnych. Nadto wyjaśnił pojęcie dóbr kościelnych, przedstawił ich klasyfikację oraz objaśnił termin „kościół” pojawiający się w piątej księdze Kodeksu z 1983 roku. Trzeci rozdział opracowania (s. 89–160), *Nabywanie dóbr doczesnych*, został poświęcony analizie pierwszego tytułu owej księgi. Obejmuje on 14 kanonów (1259–1272). Znajdujemy tu takie szczegółowe zagadnienia, jak prawo i obowiązek dostarczania dóbr, subwencje, podatek, *seminaristicum*, *cathedraticum*, opłaty i ofiary, zbiórki, przełożeni i administratorzy kościołni, przedawnienie i zasiedzenie. Kolejny, czwarty rozdział (s. 161–243), *Administracja dobrami doczesnymi*, wyjaśnia kanony 1273–1289, skupione w tytule drugim piątej księgi Kodeksu: *Zarząd dóbr*. Wymienione tu zostały różne kościelne podmioty i ich uprawnienia w kwestiach dotyczących dóbr materialnych. Piąty rozdział publikacji (s. 245–282) wziął swój tytuł wprost z Kodeksu: *Umowy, a zwłaszcza alienacja*. To wskazuje na jego zakres, czyli kanony 1290–1298. Ks. Domaszek wyjaśnia, czym są umowy i alienacja, na co należy zwracać uwagę przy alienacji, by była ona ważnie i godziwie dokonana, a także czym jest dzierżawa. Ostatni rozdział (s. 283–319) również, z małą tylko zmianą, zaczerpnął tytuł z tego samego źródła co wcześniejszy; brzmi on *Pobożne zapisy w ogólności oraz pobożne fundacje*, w Kodeksie zagadnienia obejmujące kanony 1299–1310. Omawiane są tutaj te prawne instytucje, ich rodzaje, nadto redukcja zobowiązań mszalnych i innych zobowiązań fundacyjnych.

Całość opracowania wieńczy krótkie zakończenie (s. 321–322). Autor bardzo lakonicznie podkreśla, że dobra doczesne Kościoła są związane z jego zbawczym ukierunkowaniem, ale nigdy nie są jego nadrzędnym celem. Nadto, kodeksowe normy dotyczące tej materii uszczegółowione są w prawie partykularnym, które uwzględnia miejscowe uwarunkowania. Ks. Domaszek

kieruje także zachętę, by przełożeni i administratorzy dóbr kościelnych lepiej poznawali tę sferę działalności Kościoła, aby administrowanie nimi było przejrzyste. Z pewnością byłoby czymś pożytecznym zamieszczenie w tej części pracy bardziej konkretnych wniosków wynikających z przeprowadzonych badań, tym bardziej że żaden z rozdziałów takowych nie zawiera. Z drugiej jednak strony, w samym tekście opracowania znajdują się miejsca, gdzie Autor zwraca uwagę na mniej jasne lub trudne w interpretacji zapisy kodeksowe, zwłaszcza w polskim tłumaczeniu.

Baza źródłowa podjętego studium jest bardzo bogata. Żeby się jednak o tym przekonać, należy przeanalizować przypisy oraz zamieszczoną „sugerowaną lekturę”, jak ją Autor nazwał. Nie jest ona podana w sposób systematyczny i konsekwentny, np. po każdym punkcie lub rozdziale, a tylko po niektórych częściach publikacji. Takich miejsc jest dwanaście (s. 23, 36, 39, 46, 51–52, 53, 65, 87, 160, 243, 282, 318). Z pewnością sporządzenie osobnego wykazu źródeł i literatury w postaci bibliografii byłoby bardzo pożyteczne. Owszem, można do niej dotrzeć, zaopatrując się w wersję elektroniczną tego opracowania, do której dołączony został wykaz źródeł bibliograficznych. Taką informację możemy przeczytać na stronie redakcyjnej (s. 4). Ks. Domaszek w swojej pracy wykorzystał dokumenty z tej dziedziny prawa tak Kościoła powszechnego, jak i Kościoła w Polsce. Ważne jest to, że uwzględnił najnowsze źródła, które podają aktualny stan kościelnego prawa majątkowego.

Prezentowany komentarz do norm o dobrach doczesnych Kościoła należy ocenić bardzo pozytywnie. To potrzebna i wartościowa publikacja. Należy żywić nadzieję, że będzie pożyteczna nie tylko dla studentów prawa kanonicznego – choć, jak to już zostało podkreślone, są oni jej pierwszymi adresatami – ale też dla wszystkich pragnących poszerzyć swoją wiedzę na ten temat.

*o. Marek Saj CSsR
Wydział Prawa Kanonicznego UKSW*